

“Üzeyir”: bu imza Üzeyir Hacıbəyliyə məxsusdur.

#### Teleqraf xəbərləri

səh. 144. “General Dot”: güman ki, general Luis Bota olmalıdır.

“Transvaal və Oranj cümhuriyyətləri”: XIX əsrin ikinci yarısı və XX əsrin əvvəllərində Afrikanın cənubunda mövcud olmuş müstəqil dövlətlər olan Transvaal (yaxud Cənubi Afrika Respublikası) ilə Oranj Dövləti (yaxud Azad Oranj Dövləti) nəzərdə tutulur.

“Burlar” [Boere]: Cənubi Afrika afrikanerlərinin subetnik qrupu.

“senator Lodj”: Amerikanın siyasi xadimi Henri Kebot Lodj nəzərdə tutulur. Qəzetdə “Lodj” yerinə “Dojd” getmişdir.

“Mərkəzi Avropa dövlətləri”: Birinci Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan İttifaq Dövlətləri (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Osmanlı İmperiyası, Bolqarıstan) nəzərdə tutulur.

“Müttəfiqlər”: I Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan Antanta bloku (Böyük Britaniya, Fransa, Rusiya) nəzərdə tutulur.

səh. 145. “Kayzer”: Alman imperatoru II Vilhelm nəzərdə tutulur.

#### Cəmiyyəti-Xeyriyyə

səh. 147. “Hümmətül-rical təqlül-cibal”: “Kişilərin hümməti dağları yerindən oynadar” (ərəbcə)

#### Azərbaycanda

səh. 149. “Qatallıların”: güman ki, “Qapanlıların” olmalıdır və Tərtərin Qapanlı kəndinin sakinləri nəzərdə tutulmuşdur.

#### Elan

səh. 151. “İclas 4-cü dəfə çağırıldığına görə...”: güman ki, “2-ci dəfə” olmalıdır.

Çərşənbə axşamı, 11 fevral 1919-cu il, nömrə 111

# AZƏRBAYCAN

*Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir*

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 10 cəmədiyəlvəvəl sənə 1337. 11 şubat sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

#### İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Ağadadaş və Ələkbər Məhəmmədovlar özlərinin istəkli qardaşı **Nəcəfqulu Məhəmmədovun** şubatin [fevralın] 9-uncu gecəsində fəciyanə [faciəvi] bir surətdə qətl edildiyini öz dost və qövüm-əqrəbalarına kamali-hüznə xəbər verirlər.

Mərhumun cənazəsi özünün Vrangelski küçədəki 6 nömrəli evindən qaldırılıb bu gün, şubatin 11-ində “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

#### İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Mina xanım uşaqları ilə öz mehriban və istəkli şövheri [əri] **Nəcəfqulu Məhəmmədovun** şubatin 9-uncu gecəsində zalım qatillər tərəfindən öz evində fəciyanə bir surətdə qətl edildiyini yəs [matəm] və ələmlə öz dost-aşna və qövüm-əqrəbalarına xəbər verirlər.

Mərhumun cənazəsi özünün Vrangelski küçədəki 6 nömrəli evindən qaldırılıb bu gün, şubatin 11-ində “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

#### İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Şərq-Qafqaz Neft Ticarəti və Səhmdaran [Səhmdarlar] şirkətinin baş kantoru

xidmətkarları özlərinin unudulmaz və mehriban müdirləri **Nəcəfqulu Məhəmmədovun** şubatin 9-uncu gecəsində öz evində zalım qatillər tərəfindən fəciyanə bir surətdə qətl edildiyini kamali-hüznə və təəssürlə xəbər verirlər.

Mərhumun cənazəsi özünün Vrangelski küçədəki 6 nömrəli evindən qaldırılıb bu gün, şubatin 11-ində “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

#### İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Əli bəy və Sona xanım uşaqları öz əziz yoldaşları **Nəcəfqulu Məhəmmədovun** şubatin 9-uncu gecəsi öz evində cəbbar və zalım qatillər əli ilə fəciyanə qətl edildiyini yəs və ələmlə öz dost-aşnalarına hüznə-ələmlə xəbər verirlər.

Mərhumun cənazəsi özünün Vrangelski küçədəki 6 nömrəli evindən qaldırılıb bu gün, şubatin 11-ində “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

#### İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Şərq-Qafqaz Neft Ticarəti və Səhmdaran şirkəti idarəsi öz müdiri (direktoru) **Nəcəfqulu Məhəmmədovun** zalım qatillər əli ilə şubatin 9-uncu gecəsi öz evində fəciyanə qətl edildiyini hüznə və

təəssürlə ümuma elan edir.

Mərhumun cənazəsi özünün Vrangelski küçədəki 6 nömrəli evindən qaldırılıb bu gün, şubatın 11-ində “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

### İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACIUN

Şərq-Qafqaz Neft Ticarəti və Səhmdaran şirkətinin neft və yağ zavodlarının və neft skladının müdiri, xidmətکار və əməlləri [işçiləri] özlərinin əziz və məhriban baş müdirləri olan **Nəcəfqulu Məhəmmədovun** şubatın 9-uncu gecəsində öz evində fəciənə bir surətdə qətl edildiyini kamali-hüznə ümuma elan edirlər.

Mərhumun cənazəsi özünün Vrangelski küçədəki 6 nömrəli evindən qaldırılıb bu gün, şubatın 11-ində “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

### TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

#### Sualtı qayıqları

London

Yeni inşa edilməkdə olan ingilis sualtı qayıqlarının inşası barəsində bəzi məlumat verilir. Bunlar adətən bir sualtı kruvazerləridir [kreysərləridir] ki, adi sualtı qayıqlarından gərək cəsamətdə [böyüklükdə] və gərək sürətdə artıqdırlar. Suyun üzündə bunlar buxarla, su altında isə elektriklə hərəkət edirlər. Bunlar 10 ədəd mina makinası və bir neçə dörd düymə toplarla təchiz edilmişləridir. Bəzilərinə isə ağır toplar qoyulmuşdur. Bu sualtıların gücü drednot və zirehli kruvazer gücündədir. Hər bir qayığın əmələcatı [heyəti] 85 nəfərdir.

London - Xariciyyə Nəzarəti xəbər verir ki, Sülh Konfransından gələn xəbərlərə bundan sonra sansür [senzura] baxmayacaqdır.

London - Royter agentəliyinə xəbər verilir. Şimdi zənn etmək olar ki, 300 min Almaniya saldatları müsəlləh [silahlı] olaraq qərbi cəbhədə dayanmaqdadır və Almaniya hərbi ləvazimatının təslim işini təxirə salır. Hələlik biz Zaqafqaziyadan qoşunlarımızı çəkə bilmərik. Zira İrani və Xorasani bolşeviklərin hücumundan müdafiə etmək lazımdır. Yetişən xəbərlərdən anlaşılır ki, Sibiriya qoşunları Permdə 30 min bolşevik əsir almışdır. Bundan əlavə, min pulemyot və külli ləvazimi-hərbiyyə qənimət alınmışdır. Sibiriya qoşunları Kama çayına yetişmişləridir. Amma bolşeviklər cənub tərəfinə hücumda davam edirlər. Xətti-hərbdə [cəbhədə] beş bolşevik ordusu iş görür. Onların arasında Almaniya zabitləri də vardır.

#### İngiltərədə tətillər

Berlin – (2 fevral) Amsterdamdan xəbər verildiyinə görə, Tamis nəhri boyunca da min nəfər gəmi inşa edən əmələ tətillər etmişləridir. 4 min nəfər Mançester zavodu əmələsi hakəza [həbelə] tətillər etmişdir.

Berlin - Berndən xəbər verilir. Fransa Hökuməti Berndə olan Sosialist Konfransına İspaniya nümayəndələrini buraxmadan imtina etmişdir. Heyət Fransa sərhədində tövqif edilmişdir [saxlanılmışdır].

Memel - Breslauda Məclisi-Müəssisən intixabatı [seçkisi] günündə böyük iğtişas əmələ gəlmişdir. Saldatlarla matros-lar demokratik firqələr bürolarını dağıtmışlardır.

### SÜLH ƏTRAFINDA

Bolşevik Rusiyanın Xarici İşlər komissarı Çiçerin Müttəfiq hökumətlərə samsız teleqrafla xəbər verir ki, Şura Hökuməti Prinsev cəzirəsinə [Prins adasına] sülh nümayəndələrini göndərməyə və Müttəfiqlərlə sülh əqd etməyə [bağlamağa] razıdır. Şura Hökuməti təvəqqe edir ki, nümayəndələrinin hangi yolla getməsinə bildirsinlər. Şura Hökuməti hazırkıdır ki, Rusiyanın Müttəfiqlərə olan borcunu və borcun faizlərini əda eylesin [ödəsin]. Hakəza [həbelə] Rusiyada Müttəfiqlər təbəələrinə müxtəlif imtiyazlar da verəcəkdir.

#### Müttəfiqlər və Almaniya

2-nci mütarikə şəraiti [atəşkəs rejimi] yanvarın 17-sində bitmişdir. Fəqət Almaniya bu vaxtadək sülh əhdnaməsinə [sazişinə] əmələ etməmişdir.

Məsələn, Almaniya 4800 parovoz, 130000 vaqon, 5000 yük avtomobili, 1000 xəndək topu, 7000 pulemyot, 600 aeroplanı Müttəfiqlərə təslim etməmişdir.

“Deyli xronikl” bu münasibətlə Müttəfiq dövlətlərə məsləhət görür ki, Almaniyanı bu şeyləri təslimə vadar etmək üçün qəti tədbirlər ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün] və bunun üçün də sövqülceyş nöqtəyi-nəzərindən [strateji baxımdan] əhəmiyyətli olan Almaniya qitəsindən bir parçasını işğal etsinlər və yeni mütarikə əqd edildikdə fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] şeylərin təslim edilməsi qeyd olunsun. Qəzetə axırda əlavə eyləyir, nə qədər ki, bu işlər düzəlməmişdir, Müttəfiqlər külli qüvvələr saxlamalıdırlar.

### QƏZETƏLƏRDƏN

#### Türküstanda hökumət təşkili

Türküstanda hökumət təşkil edilməsi haqqında Mühafizəyi-Ümumiyyə Komitəsinin qərarına görə böylə bir qanun təsdiq edilmişdir. Mühafizəyi-Ümumiyyə Komitəsi baş orqan hesab edilib, qanun vermək və icra etmək ixtiyarı ona mütəəlliq [bağlı] idilər. Komitənin hər bir əmrini bilavasitə həyata tətbiq edən nazirlər olurlar ki, bunlar da ancaq Mühafizəyi-Ümumiyyə qarşısında öz binagüzarlıqları [sərəncamları] haqqında məsuldurlar. Hər nazir öz idarəsinə daxli olan hamı məsələləri Mühafizəyi-Ümumiyyə Komitəsi tərəfindən verilən ümumi qanunlara mütəbiq [uyğun] özü müstəqilən həll etməlidir. Nəzarətlər [Nazirliklər] bu qərar üzrə təşkil edirlər:

1 - Daxiliyyə Nəzarəti, ona tabe olan şöbələr:

- A) Rus işlərinə baxan inzibat idarəsi;
- B) Türkmən işlərinə baxan inzibat idarəsi;
- C) Hifzüssihhə [Səhiyyə];
- D) Ərazi;
- E) Xalq maarifi;
- F) Poçta və teleqraf.

2 - Ticarət, Sənəət [Sənaye] və Maliyyə Nəzarəti, ona tabe olan:

- A) Ticarət və Sənəət;
- B) Maliyyə;
- C) Məsai [Əmək] və
- D) Ərzaq kollegiyası şöbələri ilə.

- 3 - Hərbiyyə Nəzarəti;
- 4 - Ədliyyə Nəzarəti;
- 5 - Dəmiryol Nəzarəti;
- 6 - Xariciyyə Nəzarəti;
- 7 - Hökumət Kontrolu [Müfəttişi].

Təyin edilən nazirlər bunlardır:  
Daxiliyyə Naziri: podpolkovnik Qrod-zinski;

Maliyyə: Umanski;

Hərbiyyə: general-mayor Kruten;

Ədliyyə: Dorrez;

Dəmiryol: Stepanov;

Xariciyyə: Zimin;

Dövlət Kontrolu: Lopatinski.

Mühafizəyi-Ümumiyyə Komitəsi Tür-küstanda olan İngiltərə əsgəri heyətinin razılığı və təsvibi [təsdiqi] ilə xalq bankını və oblast xəzinəsini təmin etmək qəsdilə Ticarət, Sənəət və Maliyyə nazirinə təklif etmişdir ki, az bir müddət zərfində 5-10-25-50-100 və 250 manat qiymətində olan pullar buraxmağa başlasın.

#### **Biçeraxov əsgərləri**

Fevralın 2-sində Biçeraxov Könüllü ordu əsgərlərindən bir eşalon silahsız olaraq Bakıdan çıxıb Tiflis təriqi [yolu] ilə Batuma getmişdir. Yenə fevralın 3-ündə Bakıdan 2 eşalon Potiyə azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. 3-üncü nömrə poçta qatarı ilə Biçeraxov ailəsi 2 vaqon əşya ilə Batuma getmişdir.

#### **İngilis əsgərləri**

İngilis əsgərlərinin Batumdan Tiflisə gəlmələri üçün dəmiryol idarəsi tərəfindən hər gün 80 vaqondan 100 vaqona qədər İngiltərə heyəti ixtiyarına vagüzar edilmişdir [tapşırılmışdır]. Tiflisdən cənuba tərəf həftədə iki qatar verilmişdir ki, bunların biri Qarsa, digəri İrəvana gedəcəklərdir.

#### **Təbriz dəmiryolu**

İran ilə doğru dəmiryol münasibəti

[əlaqəsi] başlamaqdan ötrü Gürcüstan Dəmiryol Nəzarətində Uluxanlı mövqifi [stansiyası] yanında xarab olan yolun tezliklə təmir edilməsi məsələsi qaldırılmışdır. Həmin dəmiryol xəttində tranzitlə mal daşımaq işini bərpa etmək təsəvvüratı vardır. Bu da İran təriqi ilə əcnəbi mallarının çox gətirilməsinə səbəb olacaqdır.

#### **Maklakov və Klemanso**

Parisdə olan Rusiya səfiri [Vasili Alekseyeviç] Maklakov, Fransa Xariciyyə naziri Klemanso tərəfindən hüzura qəbul edilmişdir. Klemanso Maklakovla Rusiyanın Sülh Konfransında nümayəndə məsələsi haqqında danışmışdır. Mətbuat Maklakovu Sülh Konfransında görmək arzusundadır.

#### **Türk bolşevikləri**

İngiltərə ordusu komandanı general Forester-Volker Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkoryə xəbər vermişdir ki, bu günlərdə Tersk oblastından 30 nəfər türk əsiri Tiflisə varid olmuşlardır [gəlmişdir]. Bunlar bolşevik ruhu ilə ruhlanmışlar. Bunların Tiflisdə olması nəinki Türkiyə ilə əqd edilən mütarikə şəratinə [imzalanan atəşkəs şərtlərinə] ziddir, bəlkə Gürcüstan Cümhuriyyətinə zərər də gətirə bilər. Buna görə İngiltərə generalı nəinki bir bunları, bəlkə hamı türk əsirlərini Batuma göndərüb türklərə təslim edənə qədər İngiltərə mühafizəsi altına almağı qərara almışdır.

#### **Ermənistan dəmiryolları**

Tiflisdən Qarsa və İrəvana sürət qatarı ilə 3 nəfər İngiltərə mühəndisləri iştirakı ilə bir komissiya göndərilmişdir

ki, Ermənistan dəmiryollarının təxrib [xarab] edilən yerlərini təmir etmək işlərini həll edib tədbirlər görsün, tainki İrəvana və Qarsa qatar hərəkəti başlasın.

#### **Ermənistan ianə**

Ermənistan aclarının nəfinə [xeyrinə] olaraq Paris şəhərinin bir para hissəsindən cəm edilən 200 min frank ianə Tiflisdə Fransa heyəti-mürəxxəsəsi namına [nümayəndə heyəti adına] göndərilmişdir.

#### **Vladıqafqaz əhvalı**

Axırncı alınan xəbərlərə görə, Vladıqafqaz əhvalı böylədir:

Kazak və osetin dəstələri şəhəri cənub tərəfdən mühasirə etmişlərdir. Şəhərin digər hissəsi, Terek nəhrinin sol kənarı Könüllü ordu əsgərləri tərəfindən zəbt edilmişdir. Nəhrin sağ kənarı bolşeviklər və inqışlar əlindədir. Mühəribə davam edir. Top atışması vardır.

Tersk Cümhuriyyətini müdafiə edən bolşevik şurası İnqışstandadır. Məzkur [adı çəkilən] şura, Könüllü ordu əleyhinə əməliyyatda bulunmaqdadır.

#### **Krımda**

Yaltadan xəbər verirlər ki, Müttəfiqlər Krım ordusu təşkil etmək niyyətindədirlər. Krımda olan Könüllü ordu komandanı ərkanı-hərbi [qəragahı] müsəlman əhalisinin arzusuna müvafiq xüsusi əsaslar üzrə müsəlman əsgəri dəstələri təşkil edilməsinə icazə verilməsi istidasındadır [xahişindədir].

#### **Rusiya eserləri arasında ixtilaf**

Bolşevik qəzetələrinin verdiyi məlumata görə, Məclisi-Müəssisan dəvəti

münasibətilə Eser [Sosialist İnqilabçılar] fırqəsi arasında ixtilaf çıxmışdır. Eser fir-qəsindən ayrılanlar “Narodovolns” adında təzə bir fırqə düzəltmişlər. Bolşeviklərlə sazişə girməyi qeyri-mümkün hesab edirlər.

\* Moskva sosial-demokratları (menşevik), bütün Şura hökuməti təşkilatında iştirak etməyi qərara almışlardır.

\* Moskva sol eserləri axırncı qətrə qanlarına qədər bolşeviklərlə mübarizə etməyi qərara almışlar.

#### **Dombrov Cümhuriyyəti**

Könüllü ordu ərkanı-hərbində alınan xəbərə görə, Sarnı mövqifi [stansiyası] və ətrafı Dombrov Kommunist Cümhuriyyəti elan edilmişdir. Təzə cümhuriyyətin qüvvəsi bir neçə yüz mükəmməl silahlı kəndlilərdən ibarətdir. Təzə hökumət əleyhinə qalxan Ukrayna atamanının tutulmuş olan teleqraflarından görünür ki, Ukrayna Direktoriyası onlarla mübarizə etmək qüvvəsində deyildir. Ukrayna atamanı o cümlədən Hərbiyyə nazirinə teleqraf edir ki, mənim dəstələrim bolşeviklərlə təmas etdiklərindən yavaş-yavaş azalır. Dəstələrimin başqa əsgərlərlə əvəz edilməsinə xahiş edirəm. Əks sürətdə iki gündən sonra özüm Kiyevə gəlməyə məcbur olacağam.

#### **Rusiya dəmiryolları**

Yanacaq olmadığından dəmiryollarında hərəkət yoxdur. Sərnişinlər çox vaxt yığılıb öz pulları ilə paravozlara yanacaq alırlar. Qatarlar məmlu [dolu] olur. Bir çox mövqiflərdə [stansiyalarda] külli miqdarda

da sərnişinlər cəm olub qatar gözləmək-dədirlər.

## MƏTBUAT

Aşqabadda nəşr olunan “Dan yıldızı” qəzetəsi 3 yanvar tarixli 34-üncü nömrəsində müstəqil Azərbaycana “Mübarək təbrik” sərlövhəli bir baş məqalə təxsis edir [ayırır]. Məqalənin qismi-əhəmmi [önəmli hissəsi] Molla Durdı Möhtaci oğlunun bu münasibətlə yazmış olduğu milli ruh, bəradəranə hiss [qardaşlıq hissi] və səmimi bir sevinclə dolu əşardan [şeyirdən] ibarətdir. Şeyrə müqəddimə olaraq məzkur [adı çəkilən] baş məqalə böylə başlanır:

*“Təzə və cavan Azərbaycan Cümhuriyyəti[ni] qutlayan və mübarəkləyən bir qəzəl aşağıda dərc olunur. Xüdəyi-təbarək və təaladan bu təzə Azərbaycan Cümhuriyyəti mübarək etməsini diləriz ki, şu Azərbaycanın Cümhuriyyəti və şu hökumətin üstündə durub iş dolandıran yaxşı zətləri pərvərdigari-ələm afəti-zahirələrdən və batinələrdən məsun edib [görünən və görünməyən bəlalardan qoruyub], qiyami-qiyamətədək gündən-günə rəvac edib payidar və bərqərar qılsın və Azərbaycan məmləkətinin bütün əhalisini Cənabi-haqq hökumətin ədalət[i] sayəsində asudəhal və məsrur [şad] eyləsin və xülfəyi-raşidin zəmanəsi kimi ruyi-zəmin[i] [yer üzünü] ta qiyami-qiyamətədək ədalət nuru ilə münəvvər eyləsin. Baqi vəssəlam əyyami-bəkam dövləti-müstədam ilə-yövmül-qiyam xələd-Allahu-təala mülkəhüm və səltənəhüm bad. Amin, ya Rəbbəl-ələmin.”*

Rəfiqimizin bunca səmimanə yazılmış təbrikinə qarşı eyni səmimiyyətlə təşəkkürümüzü izhar və türkistanlı dində, millətəş və qardaşlarımızın da hüquqi-milliyə və istiqlali-siyasiyyəyə nail olmalarını haqq-təaladan istida və istirham [xahiş və arzu] edəriz.

\* \* \*

Azərbaycan İctimaiyyəni-İnqilabiyyun [Sosialist İnqilabçılar] firqəsi mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan, orqanı] olan “Zemlya i volya” qəzetəsi Bakı İctimaiyyəni-İnqilabiyyun firqələrinin sosializm əsasını qeyb edərək, milli və dini əlamətlərlə təşəkkül etmiş siyasi dəstələrə meydan olduğunu və beynəlmiləl bir siyasi təşkilat olan sosializm əleyhinə olaraq daima xətti-hərə-kətləri burada hökmfərma [hökm sürən] olan millətçi ünsürlərin keyfinə bağlı qaldığını, buna görə də sosialist firqəliklərini qeyb etmiş olduğunu qeydlə, onların dün “siyasi və iqtisadi mülahizələrlə” uzaq qaçdıqları Parlamana gəldiklərinin səbəbini soraraq deyir ki:

*“Nahaq yerə İctimaiyyəni-İnqilabiyyun və Amiiyyun [Sosialist-İnqilabçılar və Demokrat] firqəsindəki ağalar bizim şübhəmizi rəf etmək [aradan qaldırmaq] və öz hərəkətlərini Pepinov və Qarayevlə birgə Azərbaycanda ümuri-idarəni [idarə işlərini] “Müsavat”ın əlindən almaq bəhanəsi ilə Bakı fəhlələri hüzurunda kəndilərini haqlı göstərməyə çalışırlar.”*

Məzkur firqələrin böylə ikiüzlü hərə-kətlərindən Bakı fəhlələrinin nifrətlənəcəyini və həman bu ağaların bu vaxtədək Bakı fəhlələrini Azərbaycan Məclisi-Müəssisənə əleyhinə saldırdıqlarını qeydlə deyir ki:

*“Bakı sosialistlərinin sosializm və inqilabçılıqla heç bir əlaqəsi olmayan ikiüzlü siyasətləri müsəlman sosialistlərini zəhmətkeş müsəlmanların nəzərindən salmışdır.”*

*labçılıqla heç bir əlaqəsi olmayan ikiüzlü siyasətləri müsəlman sosialistlərini zəhmətkeş müsəlmanların nəzərindən salmışdır.”*

Allaha şükür ki, nəhayət, Azərbaycan İctimaiyyəni-İnqilabiyyun firqəsi yoldaşlarının sosialistdən ziyadə maskalı millətçi olduqlarını və sosialistlərin etimada məzhər [nail] olmadıqlarının səbəbini dərk etmişlərdir.

Fəqət, Ağamalioğlu dediyi kimi, hər adamın bir attestatı olmalıdır. Azərbaycan sosialistlərinin attestatı “Müsavat” firqəsini söyməkdir. Odur ki, attestatını nəzərə vermək qəsdilə “Müsavat”ı yadırdan çıxarmayaraq yazır ki:

*“Buna görədir ki, zəhmətkeş müsəlmanlar müsəvatçılara uydular və məzkur firqə bundan bilistifadə [istifadə edərək] Azərbaycanda ümuri-idarəni öz əllərindən aldılar. Əgər Bakı sosialistləri Parla-man kürsüsündən mübahisə etməklə hökuməti “Müsavat”ın əlindən almaq məqsədini səmimiyyətlə təqib edirsə, bu xəm xəyalı başlarından çıxarsınlar. Amma bizim zənnimizcə, Bakı sosialistləri Azərbaycan Parla-manına öz adi komediyalarını oynamağa gəlirlər. Fəqət o komediya Azərbaycan zəhmətkeşləri üçün böyük faciə ilə qurtara bilər.”*

Rəfiqimizin mütəliatına [fikirlərinə] ümumiyyətlə iştirak etməklə bərabər, İctimaiyyəni-İnqilabiyyun firqəsinə mənsüb tovarışlərimizə göstərməliyiz ki:

“Müsavat” camaatı öz tərəfinə çəkməyə çalışmışsa, bu ümum firqələr üçün təbi bir şeydir. Fəqət bilirsinizmi camaat nə üçün “Müsavat”ın tərəfinə keçdi?

Çünki sizin kimlə yoldaş olduğunuzu sizdən yaxşı dərk edib, öz gələnin quyru-

ğunda getdiyinizi və Azərbaycan türk fəqərəsinin mənafeyini müdafiə edən bir firqə varsa, o da ancaq “Müsəvat” olduğunu anlamışlardır.

## BAKİ XƏBƏRLƏRİ

\* Yeni təyin edilmiş qubernator Rəşid bəy Axundzadə cənabları fevralın 8-indən etibarən öz vəzifəsinə başlamışdır. Qubernator dəftərxana və idarəsi qulluqçuları yeni qubernatora təqdim olunmuşlardır. Qubernator cənabları hamı xidmətçilərə böylə izharatda bulunmuşdur [bildirmişdir]:

*“Həzərət! Hökumətin əmrinə görə mən Bakı qubernatoru mənsəbinə təyin edilmişəm. Nə tövr bir çətin və məsuliyyətli vəzifənin mənim öhdəmə düşdüyü əlbəttə sizin məlumunuzdur və bunu da sizdən gizləməyirəm ki, mən bunu hiss edərək, qorxu və həyəcanla öz vəzifəmi ifaya başlayıram. Lakin mən ümidvaram ki, sizin köməkliyiniz mənim bu müşkül vəzifəmi yüngülləşdirər. Ələləmdə mən sizdən işə sədaqətlə baxmağınızı arzu edirəm. Mən ümidvar oluram ki, siz mənim ümidimi həqiqətə çıxarıb qanun və əsəyis bərpası üçün ittixaz ediləcək [görüləcək] tədbirlərin vücuda gəlməsi üçün mənə kömək edərsiniz.”*

\* Yeni qubernator Rəşid bəy Axundzadə cənabları fevralın 9-da hamı pristav və okoloçoçniləri [polis sahə rəislərini] nəzdinə [yanına] dəvət edib böylə bəyanatda bulunmuşdur:

*“Mən sizi dəvət edib nə tövr bir halda Bakı qubernatorluğu vəzifəsinə daxil olmağım və mənim sizə və sizin xidmətini-*



*zə nə cür münasibətdə bulunacağım barəsində bir neçə söz söyləmək istəyirəm. Mən səmimiyyətlə hər yerdə ciddi qanun qoymaq və davam edən başsızlıq və təcavüzü kökündən rəf etmək [aradan qaldırmaq] arzusunda varam. Bu məqsədə nail olmaqdan ötrü ən əvvəl doğru və təmiz adamlar lazımdır. Buna görə, mənim tərəfindən qulluqçuların əxlaqına ciddi surətdə diqqət ediləcəkdir. Burasını bilib və yadınızda saxlayınız ki, rüşvətخورluqda tutulan polisə qulluqçuları ilə mən şiddətli və amansız rəftar edəcəyəm. Mənim rəyimcə rüşvətخورluq ən dəhşətli fəna bir işdir. Çünki bunun sayəsində oğurluq doğruluğa üstün gəlir. Qanun və qaydası olan bir məmləkətdə əksinə olmalıdır. Hər yerdə doğruluq oğurluğa qalib gəlməlidir. Bundan əlavə, Daxiliyyə naziri həzrətləri namından [adından] sizə deməliyəm ki, cinayət və qanunsuzluq edən polisə qulluqçuları əleyhinə nazir həzrətləri tərəfindən inzibat qanununca məhkəməyə verilənə qədər şiddətli cəzalar tətbiq ediləcəkdir.*

*Siz öz xidmətinizə məhəbbət və sədaqətlə baxıb ciddi nizam gözləməlisiniz. Siz öz böyüklərinizə hörmət və diqqət etməlisiniz. Sizin bir-birinizdən seçilməliyiniz üçün polisə qulluqçularından ötrü müəyyən formalar olmasını mən lazım görürəm. Sabah həmin bu qəsdlə mənim tərəfindən xüsusi bir komissiya dəvət ediləcəkdir ki, bu barədə öz təsəvvüratını təqdim etsin.*

*Hökumət sizin maddi əhvalınızın yaxşılaşmasına çalışmaqdadır. Sizi təbrik edə bilərəm ki, Daxiliyyə naziri tərəfindən təqdim olunan layihə Vükəla Şurası [Nazirlər Kabineti] tərəfindən təsdiq olunub bu gün-*

*lərdə icraya qoyulacaqdır. Qaradovoyların məvacibləri iki qat, başqa qulluqçuların da məvacibləri buna münasib artırılmışdır. İndi, hər kəs öz uçaştokuna gedib bu dediklərimi bilatəmmül [dönmədən; eynən] əmələ gətirməyə başlasın.”*

### FƏHLƏ KONQRESİ

Bazar günü, 9 şubat 1919-cu sənə saat 10-da təyin edilmiş Fəhlə Konqresi saat 1 radələrində sədr Çurayev tərəfindən güşad edilir [açılır]. Konqredə 259 nəfər mandatla gəlmiş əza [üzv] vardır. Ruznameyi-müzakirat [müzakirə gündəliyi] heyəti-rüəsa [rəyasət heyəti] tərəfindən işbu şəkildə elam edilir [bildirilir]:

- 1) Petrovskdan gəlmiş yoldaşların məruzəsi;
- 2) Fəhlə şurası haqqında;
- 3) Bələdiyyə məclisi haqqında;
- 4) Dərmanxana xidmətçiləri tətili haqqında;
- 5) Ərzaq məsələsi;
- 6) Fəhlələrin mümtaz [seçilmiş] çıxışları;
- 7) Vaxtdan artıq zəhmət haqqında;
- 8) Etilaf [Uzlaşma] komissiyonu məruzəsi;
- 9) Dairələrdəki səhiyyə işləri haqqında.

Ruznameyi-müzakirat elamından sonra Nobelin 3-cü nömrə mədəni rus əməlləri namından [adından] bir nəfər bəyan edir ki, orada işləyən müsəlmanlar onlarla bərabər intixabatda [seçkidə] iştirak etməyib özləri mümtaz olaraq [ayrıca] nümayəndə seçib göndərmişlərdir. Müsəlmanlar deyirlər ki, ruslar özləri iş-

bu məsələdə müsəlmanlarla bərabər olmayıb ayrılmışlardır. Konfrans təklif edir ki, bundan sonra müsəlmanlar da ruslarla bərabər çalışmalıdırlar.

Petrovsk haqqında oradan Bakıya varid olmuş [gəlmiş] Petrovsk Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı sədri məlumat verərək bəyan edir ki, sabiq Petrovsk, şimdi Şamilqala adlanan şəhərdə Kəsbkarlar İttifaqının fəaliyyəti məhəlli [yerli] hökumət tərəfindən qəti surətdə saxlanılmışdır. Kəsbkarlar İttifaqı təşkilatı məhəlli qubernator və Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən ləğv edilmiş kimi görülməkdədir.

Dağıstanlılar Hökumətinin sərəhətən [açıq-aşkar] fəhlə tərəfdarı olduğunu öz deklarasiyasında söylədiyinə baxmayaraq, məhəlli hökumət fəhlələri və onların təşkilatını təqib etməkdədir.

Kəsbkarlar İttifaqı Teymurxanşuraya nümayəndə göndərib əhvalın nə şəkildə olduğunu söyləmişlər. Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] müavinətini [köməyini] vəd etmişsə də, heç bir şey çıxmamışdır. Nümayəndə nitqinin axırında təklif edir ki, buradan öz səsləri ilə Şamilqala yoldaşlarına müavinətdə bulunsunlar.

(Nitq türkcəyə tərcümə edilir.) Məruzəçiyə suallar verilir. Bundan sonra qət edilir ki, işbu məsələ gələn iclasda müzakirə edilsin.

Sırada Fəhlə Şurası məsələsi durur. Roxlin məruzəçi sifəti ilə məlumat verir, filcümlə [bütün, ümumiyyətlə] şuraların tarixini qeydlə 1905-ci sənə şuraları və 1917-ci il şuralarının fəaliyyətini tənqid edir.

Roxlin Tiflis Şurası haqqında məlumat verir. Nitqində Roxlin şuranın hal-hazırda heç bir iş görə bilməyəcəyini müdafiə

edərək axırda təklif edir ki, şura məsələsi bilmərrə [tamamilə] buraxılsın.

Nitq tərcümə edildikdə salonda səs-küy qalxır. Müsəlmanlar dilgir [narazı] olaraq təklif edirlər ki, salonda sakitlik olmazsa, onlar da rusca danışdıqda qışqırıq salacaqlardır.

Şuranı müdafiə nöqtəyi-nəzəri ilə Anaşkin məruzədə bulunur. Natiq Rusiya inqilabını Avropada olmuş inqilablarla müqayisə edərək Rusiya həyatı-iqtisadiyyəsində [iqtisadi həyatında] şuraların lüzumunu göstərir. Sonra şura əleyhinə gədən Roxlini tənqidə başlayır. Salonda yenə səs-küy qopur. Sədr məclisi sakit edir. Anaşkin nitqinə davam edərək müsəlman fəhlələrinin də Azərbaycan Parlamentinə getməməsini bəyan etdikdə müsəlmanlar yerlərindən “Yalandır, rədd ol!” - deyə qışqırırlar.

Sədr məclisi güclə sakit etməyə müvəffəq olur. Anaşkin ingilisləri Bakıya çağırmaqda özlərinin müqəssir olduğunu etiraf etməklə təklif edir ki, yenidən şura təcdid [bərpa] edilsin. Buna görə də, təşkilat komissiyonu intixab edilsin [seçilsin] və şura təşkilinə şüru edilsin [başlanılsın]. Müsəlmanlar təklif edirlər ki, onlardan da şura lehi və əleyhinə türk dilində olaraq danışsın. Təklif qəbul edilir. Şura əleyhinə Zülfiqar Məhəmmədzadə nam [adlı] bir nəfər cavan fəhlə qızgın və dəfələrlə alqışa nail olaraq nitq söyləyir. İşbu cavan yanıqlı lisan ilə Mart hadisətindəki şura hökumətindən müsəlmanların başına gələn bəlaları təsvir edir:

- Şimdi o yanan xanimanların tüstüsü göyə uçar. Şimdi də Kaspiyski neft quyularına tökülən burjuv deyil, müsəlman fəhlələrinin qanları coşur, deyir.

Natiq Bakıdan Quba təriqi [yolu] və Tiflis təriqi ilə bolşeviklərin törətdikləri dəhşətləri təsvir edir.

– Bu gün şura, yarın hökumət, o biri gün Parlaman da olmasın deyəcəklər. Zira oralarda xainlər, bəylər oturmuşlardır, deyəcəklər. Orada oturan bəylər hansıdır əcəba? Mən deyirəm şura olammas. Bizim yeganə məqsudumuz istiqlalımızdır, – deyər nitqini tamam edir. – Müsəlmanlar! Yaşasın istiqlalımız! – deyir.

Gurultulu alqışla qarşılayırlar. Natiq öz nitqini rusçaya tərcümə etmək istədikdə səs-küy qopur. “Bəsdir, az danış, lazım deyil” kimi səslər eşidilməyə başlayır. Sonra bəyan edir ki, natiq nitqini məruzəçi kimi tərcümə edəcəkdir. Heç səs-küy onu işbu ixtiyardan məhrum etməyəcəkdir.

Natiq tərcüməyə başlayır. Bir nəfər rus fəhləsi deyir ki, burada müsəlman fəhləsi məruzə əvəzinə müfəttinlik [fitnəkarlıq] yapır. Bərk gurultu qopur. Müsəlmanlar deyirlər ki, burada müfəttin yoxdur, mandatla intixab edilmiş müsəlman fəhləsi vardır.

Sədr Çurayev, müfəttin deyənə müraciətən dilini bir qədər qısa etməyi təklif edir. Zira burada müfəttin yoxdur, ancaq fəhlə vardır, deyir.

Bir nəfər müsəlman, şuralar lehinə nitq söyləyərək sabiq şuranın fəna olduğunu da bəyanla, gələcək şuranın yaxşı olacağını ümid edir.

Bundan sonra natiqlər şuranın əleyhinə və lehinə danışirlar. Müsəlmanlardan Qəniyev türkcə və rusca qızğın bir nitq irad edərək fəhlə və əsgər şurası denildikdə hangi əsgərlərin şuraya çağırılacağını sor[uş]ur.

– Azərbaycan əsgərlərinimi? Əlbəttə yeyr. Zira Azərbaycan əsgəri əsla və qət'a

[qətiyyə] buna razı olmayacaqdır.

Sonrakı natiqlərin nitqi öylə gurultu, fit, qışqırıqla davam edir ki, heç şey başa düşmək olmayır. Təklif edilir ki, müzakirə qət edilsin [müzakirələr kəsilin]. Müsəlmanlar buna razı olmayırlar. Təklif səsə qoyulur. Natiqlərə səs verilmək qəbul edilir.

Roxlin yenidən məruzəçi kimi nitqə başlayır. Salonda gurultu qalxır. Bolşeviklərdən Mirzayans ilə Roxlin miyanında [arasında] mübahisə başlanır. Qışqırıqdan heç bir şey eşidilməyir. Müsəlmanlar salonu buraxıb getmək istədikdə Qəniyevin böylə ciddi zamanda getmənin fayda verə bilməyəcəyini bəyan[ın]dan sonra yenə salonda qalırlar.

Roxlin nitqinin axırında işbu sözləri əlavə edir:

– Biz, Zaqafqaziyanın silah zoru ilə işğal edilməsi əleyhinəyiz. Qırmızı alaylar tərəfindən olarsa da, Denikin tərəfindən olarsa da, təfavütü yoxdur. Biz fəqət işlə Ermənistan, Gürcüstan, Azərbaycan demokratiyasını böyük Rusiya demokratiyası ilə birləşdirəcəyiz.

Bundan sonra Anaşkin danışır. Məlik-Yeqanov Anaşkinə böylə bir sual verir:

“Mart hadisətindən əvvəl Bakıya hansı qoşunlar yürüş edirlərdi, əcəba?”

Anaşkin gah Lənkəran, gah Bakı sözlərini qarışdıraraq cavab verə bilməyir. Müsəlmanlar gülüşürlər. Yenə səs-küy qalxır.

Axırda iki təklif edilir:

1) Konqredə şura təşkili məsələsi həll edilsin;

2) Fəhlə, saldat və matros şurası təşkili mədənlərdə həll edilsin və konqreyə pişnihad [təqdim] edilsin.

İkinci təklif əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qəbul edilir.

Bundan sonra dərmanxana xidmətçi-

ləri tətili haqqında Anaşkin məlumat verir. Axırda təklif edir ki, sabah saat 4-ədək qəti cavab alınmazsa, komisiyon intixab etdiyi tədbiri qövlədən feilə gətirəcəkdir [seçdiyi tədbirləri həyata keçirəcəkdir]. Təklif qəbul edilir.

Sonra Port [Liman] dairəsi fəhlələri haqqında məlumat verilir.

Konqre saat 7-də qapanır.

## GÜRCÜSTANDA

### Gürcüstan Hökuməti və Könüllü Ordu

Qafqaziyada olan İngiltərə qüvvələri komandanı general Forester-Volker Gürcüstan Xariciyyə nazirinə xəbər vermişdir ki, Gürcüstan Hökuməti ilə Könüllü ordu arasında olan ixtilafı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün İngiltərə zabiti Uayt Soçiyə göndərilir.

### Bitərəf məntəqədə iğtişaş

Quberniya komissarı Gürcüstan Daxiliyyə nazirinə xəbər verir ki, Borçalı uyezdinin bitərəf məntəqəsində hökumət olmadığından böyük hərc-mərclik hökm-fərmadır [hökm sürür]. Quberniya komissarı asayış bərpası üçün tədbirlər görülməsini xahiş edir. Polkovnik Stuart xəbər almışdır ki, 120 nəfərdən ibarət müsəlləh [silahlı] erməni dəstəsi sərhəd qaraqolxanalarını dağıtmaqdan ötrü Şarşabaq kəndi dairəsindən çıxıb Candar, Allahverdi, Xudcar kəndlərinə hücum etmişlər. Gürcü polkovniki xəbər verir ki, bu hərəkəti yatırmaq üçün bitərəf məntəqəyə keçməyə məcbur olacaqdır. Polkovnik Stuart işin nə yerdə olduğunu aşkar etmək, mümkün qədər bu ixtilafı qan tökülmə-

dən rədd etməkdən ötrü bir zabitlə bir qədər əsgər göndərir.

### Bakı Erməni Məlumat Bürosunun xəbərləri

Gürcüstan Hökuməti Könüllü orduya olan düşmənənə münasibətinə baxmayaraq, onunla siyasi münasibətə başlamışdır. Tiflisə gələn Sokolova həvalə olunmuşdur ki, Könüllü ordu namından [adından] Gürcüstan Hökuməti ilə müzakirəyə [müzakirələrə] başlasın. Hal-hazırda Gürcüstan Hökuməti Kuban Hökuməti ilə Denikin nəzdində siyasi nümayəndə olmaq sifətilə Ermənistanla olan sabiq siyasi nümayəndə Mdivanini Kubana göndərir. Eyni zamanda Gürcüstan Hökuməti Gürcüstan muxtariyyət və hətta istiqlaliyyətinin bolşeviklər tərəfindən təsdiq ediləcəyinə Şura Hökumətinin rızasını hasil etmişdir. Bolşeviklərlə əqd edilən [imzalanın] əhdnamənin [sazişin] məzmunu hələ gizli tutulur.

\* Ermənistan Hökumətinin Gürcüstanda olacaq siyasi nümayəndə məsələsi kəskin bir surət almışdır. Gürcüstan Hökuməti nümayəndəliyi rədd ilə izhar edir ki, Sülh Konfransı mübahisəli məsələləri həll edənə qədər, Gürcüstan Hökuməti Ermənistanla müharibə halında hesab ediləcəkdir. Bu məsələ haqqında general [Forester]Volker deyir ki, nümayəndə olmalıdır. Hərgah, Gürcüstan Hökuməti nümayəndə qəbul etməsə, bilavasitə Müttəfiqlər tərəfindən qəbul ediləcəkdir.

\* Hal-hazırda Erməni-Gürcü Konfransı bir çox məsələlərlə məşğuldur. O cümlədən siyasi nümayəndəlik məsələsi, bon təqsimi [paylanması], Rusiya əmvalı [mal-

ları], tranzit dəmiryol və poçta tarifəsi, ticarət münasibəti və Gürcüstanda qalmaq istəməyənlərin şeylərinin Gürcüstandan çıxarılması. Gürcüstan Hökuməti tərəfindən banklarda müsadirə edilmiş pulların qaytarılması məsələsi açıq buraxılmışdır. Gürcüstan Hökumətinin bəyanatına görə, bu məsələ ancaq müqəssir tərəf aşkar edilib və müharibə zərəri verildikdən sonra həll ediləcəkdir. Bon təqsimi məsələsində saziş hüsula gəlmişdir. Bu saziş üzrə Ermənistan Hökuməti keçmişdə buraxılan bonlardan 80 milyon öz payını alıb təzə bon buraxılmasında da iştirak edir.

#### **İngiltərə malları**

Bu yaxınlarda Qafqaziyaya, xüsusən Gürcüstanı İngiltərədən bir çox ərzaq və birinci zəruri şeylər gətiriləcəkdir. Buna görə bir çox şeylərin ucuzlanması gözlənilir.

#### **Soçinin Könüllü ordu tərəfindən işğalı**

“B. S.” qəzetəsi yazır ki, keçən gün alınan xəbərlərə görə, Soçi Könüllü ordu əsgərləri tərəfindən işğal edilmişdir. Soçinin alınmasına cavab olaraq Gürcüstan dairəsində olan Könüllü ordu zabitlərinin hamısı məhbus elan edilmişlərdir. Xalq qvardiyasının cəm edilməsi elanı verilmişdir.

### **ERMƏNİSTANDA**

#### **İrəvan quberniyası müsəlmanlarının hali**

Sırağün İrəvan quberniyası müsəlmanları tərəfindən Göyçə ətrafındakı

Qəhrəmanlı kəndi sakinləri Allahverdi Oruc oğlu, Rüstəm Məşədi Hüseyn oğlu nam zəvat [adlı şəxslər] nümayəndə olaraq Bakıya gəlmişlərdir. Nümayəndələr əvvəlcə Gəncə qubernatoru hüzuruna gəlib əlac istəmişlər. Qubernator cənabları da bir nəfər məmurla onları Bakıya göndərmişdir. Müxbirimiz hökumət dəftərxanasında bunlarla görüşüb ora əhvalından böylə məlumat almışdır:

Müntəzəm erməni qoşunları müsəlmanlar təslim olduqdan sonra onları tərk silah etmişlərdir. Silahsız müsəlmanlar bundan sonra erməni qoşunları tapdığı olmağa başlamışlardır. Nümayəndələrin dediyinə görə, “pristavlı, naçalnikli” olaraq gəlib Qızılvəng kəndinə dolurlar. Sonra kişiləri və oğlan uşaqlarını bir evə cəm edirlər. Ondan sonra Zağalı kəndi, Subatan kəndi kişilərini də cəm edib Qızılvəng kəndinə gətirirlər. İşbu üç kəndi qarət və yağma edib bir çox qadın-çocuqları da kəsmişlərdir.

Böyük Məzrə kəndi ilə Kiçik Məzrə kəndi müsəlmanları bütün ev müxəlləfatlarını [əşyalarını] Qəhrəmanlı kəndinə daşıyıb özləri də oraya gəlmişlər. Ermənilər işbu iki kəndi də xarabazara döndərmişlərdir.

Erməni qoşunları silahlarını aldıqdan sonra kəndlilərin bütün ərzaq, mühüm-mat və qiymətli əşyalarını da almışlardır. Şimdi müsəlman köylüləri aclıqdan da tələf olmaqdadırlar. Zira bir şey qoymamışlar.

Nümayəndələrin dediyinə görə, erməni qoşunlarının qismi-əzəmi [çox hissəsi] Türkiyə ermənilərindəndir.

Bunlar deyirlər ki, biz ermənilərə müraciətən məlum etdik ki, təslim olduq-

dan sonra bir daha o işlər nədir?

Ermənilər daima böylə cavab verirlər: “Nə qədər sizdən öldürsək, yenə Bakının bir küçəsində ölən ermənilərin əvəzi deyildir.”

Erməni dəhşətlərini kəndlilər öylə təsvir edirlər ki, insana həqiqətən vahimə qalib gəlir. Şahab nam kənddən erməni nizami qoşunları 8 nəfər islam qadınlarını aparmışlar. 20 gündən sonra fəqət bir-cə nəfərini buraxmışlardır. Bu arvad nəql etmişdir ki, bütün kişiləri və oğlan uşaqlarını bir evə töküüb, od vurub diri-diri yandırmışlar.

Çamırlı kəndi üzərinə tökülüb 4 kişi 6 qadın öldürükdən sonra kəndi qarət etmişlər. Qadınların əmcəklərini də kəsmişlərdir.

Özvayi-hazirəni [indiki vəziyyəti] təsvirlə nümayəndələr:

– Bu gün sağ-salamatıq, fəqət bilməyirik sabah başımıza nə gələcək. Kənddən kənara çıxma bilməyirik. Yeməyə də bir şeyimiz yoxdur. Siz özünüz fikir ediniz ki, bizim halımız nə qədər müşküldür. – deyər ağlayırdılar. – İndi gəlmişik bizim əlimiz sizin ətəyiniz, bizə bir çarə ediniz. Özümüz ac, ərzağımız alınmış, qiymətli əşyamız qarət edilib. Sağ qalmağa da ümidimiz yox. Zira bu gün bu kənd, sabah o biri kənd yandırılıb yerlə yeksan edilməkdədir. Bu gün 10 nəfər, sabah 5 nəfər müsəlman daima qətl edilməkdədir.

Nümayəndələr öz libaslarını göstərərək “Olan-olmazımız budur” deyirlər. Həqiqətən üstlərində bir cındır arxalıqdan başqa bir şey yox idi:

– Qarət edildik, kişilərimiz, qadınlarımız öldürülüb, öldürüldükdən sonra da meyitləri təhqir edilməkdədir. Biz nə

edək? Başımıza nə çarə qılaq? Kəndlilər bir yerə cəm olub bizi buraya göndərmişlər ki, dərdimizi deyək, bir çarə arayaq. Biz də qaçaq yollarla buraya gəlmişik. Yerdə siz, göydə Allah bizə bir çarə ediniz.

Bunların dediyinə görə, bir az da böylə davam edərsə, İrəvan quberniyasında nə bir müsəlman kəndi, nə də bir nəfər müsəlman qalacaqdır. Zira ermənilər müntəzəmən gündə bir neçə kəndi yandırır dağıdırlar.

#### **Ermənistanda aclıq və xəstəlik**

Bakıda olan Erməni Məlumat Bürosu xəbər verir ki, hal-hazırda Ermənistanda ərzaq və müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə məsələsi ciddi bir məsələ olmuşdur. Aclıqdan səpmə yatalaq xəstəliyi şiddət etməkdədir. Sürməli uyezdində minlərcə adam qırılır. Ermənistan Parlamanı sədri [Avetik] Saakyan ilə Tiflisə gələn Parlaman heyəti əzalarından [üzlərindən] Şərifyanın dediyinə görə, hərgah bu iki həftə müddətində ərzaq köməkliyi olmasa, əhalinin yarısı tələf olacaqdır. Ermənistan Parlamanı Şərifyanı həvalə etmişdir ki, Qarsdan taxıl buraxılması üçün Müttəfiqlərdən müavinət [kömək] istəsin. Eyni zamanda Ermənistan Hökuməti ilə Parlamanının qərarına görə, hökumət rəisi Kaçaznuni Amerikaya gedib ərzaq köməkliyi xahiş etməlidir. Ətrafla münasibət yoxdur. Hərdən bir qəzetələr gəlir. Ancaq bu axır vaxt ətrafla müxəbirədə bulunmaqdan [xəbərləşməkdən] ötrü simsiz teleqraf istasyonu düzəltmək imkanı vardır. Qərbi Zaqafqaziyada olan Müttəfiq dövlət əsgərləri komandanı general [Forester-]Volker demişdir ki, Qarsdan



taxıl vermək mümkün deyildir. Çünki yerli müsəlman əhalisini çörəkdən məhrum etmək olmaz. Şimali Qafqaziyadan da taxıl gətirmək mümkün olmaz. Çünkü orada da Könüllü ordu üçün kifayət etməz. İdareyi-mülkiyyə müdiri general Biç demişdir ki, Müttəfiqlər Ermənistana ərzaqla müavinət göstərməyi qərara almışlardır. Bu qəsdlə də Yekaterinodara bir nəfər adam göndərmişlərdir. Bundan əlavə general Tomsondan da xahiş edilmişdir ki, Bakıdan düyü ilə müavinət göstərsin. Qarsdan da taxıl buraxılması üçün istida [xahiş] edilir.

**Doktor Ağahüseyn Kazımov**

Qayıdıb əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olan naxoşları qəbul etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]: səhər saat 10-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 6-ya kimi. Ünvan: Parapetdə, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbədə. Telefon: 86-27.

2655

**Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. (Bövl [idrar] yolu azarını, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu ayna ilə müayinə edir. Hər gün axşam saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçədə 6 nömrəli evdə, mənzil nömrə 3. Telefon 20-90.

2663

**Doktor Samuil İzrailoviç Kopelioviç**

Daxili və əsəbi mərzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. “914” dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

**Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnler üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir. Qəbul olunur 9 - 2-yə və axşam 4 - 7-yə kimi. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

**Doktor Musa bəy Rəfiyev**

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

**Arvad diş həkimi Platonova**

Mamalıq, qadın və əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

Telefon nömrə: 50-06. Adres: Kolyubanski küçədə Parapetin küncündə ev nömrə 26.

2664

**Diş həkimi İ. S. Tarşteynbaum**

Dişlərə müalicə edir, ağrısız çıxarır, sadə və qızıl süni dişlər qayırır. Sisyanovski küçədə 41 nömrəli evdə (Çadrovı küçənin küncündə, Quba meydanı yanında).

2669

**Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina**

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Baytariyyə həkimi və Tibbi fakültənin 2-nci kursunun müdavimlərindən **A. A. Ter-Bağdasarov** xırda heyvanları səhər saat 4-dən axşamadək, iri heyvanlara isə mal sahibinin evində baxır və cavan heyvanlara qiymət qoyur. Ünvan: Karantinni küçədə nömrə 100. Telefon nömrəsi 43-08.

2681

**İSLAMİYYƏ MEHMANXANASI (LOKANTASI)**

Bir çox sənələrdən bəri davam edən və Mart hadisəyi-əliməsində yanan “İslamiyyə” mehmanxanası yenidən təmir edilib bu gündən etibarən mehmanxanada gözəl lokanta açılmışdır. Mahir aşbazların təhti-idarəsində hər növ Avropa və Asiya xörəkləri hazır edilir. Nahar və şam vaxtı Avropa və Asiya musiqi dəstəsi çalacaqdır. On beş ədəd nömrə hazırdır. (Adres: Bazarnı və Qubernski küçələrin küncündə, telefon nömrə 12-51. Kamali-ehtiramla: İsmayıl Mahmudzadə)

2670

**Gəmiçilər Şurasının İttifaqı**

Bütün gəmi sahiblərini fevralın 12-sində çaharşənbə [çərşənbə] günü gündüz saat 12-də Qafqaz Merkuri Cəmiyyətinin kantorusunda olacaq ümumi iclasa dəvət edir. Bu iclas, irə-likli iclasın məbədidir [ardıdır].

2680

**Doktor Larionovun cərrahiyyə və arvad xəstəxanası**

(Bazarnı və Qubernski küçələrinin küncündə) naxoşlar qəbulunu təzələmiş: 1) Xəstəxanada yatmaq ehtiyacı olanlar həmə-

vəqt [həmişə]; 2) Gələn xəstələr səhər saat 9-dan gündüz saat 4-ə qədər.

Xəstəxananın həkimləri: Arvad xəstəliklərindən: doktor V. Q. Mitrofanov. Cərrahi xəstəliklərindən: doktor A. İ. Okinşeviç, doktor Mir Əsədulla Mirqasımov.

2683

**Xırda Neftçilər İttifaqı idarəsi**

İngiltərə ərkani-hərbinə [baş qəragahına] pul almaq üçün veriləcək tabellər (məvacib siyahıları) təsdiq edilməsinin həmin şubatin 15-inə qədər İttifaqın Şaxski caddəsində 35 nömrəli evdə olan kantorasında axşam saat 4-dən 8-ədək qəbul edildiyini elan edir.

**Контора Агентуры и Комиссии "И. Фани и Ко."** Баку, Церковная 70. Телеф. N 22-28. Почт. ящ. N 13.

**Agentura və komisyon kantoru İ. Fani və kompaniyası.** Bakı, Serkovni küçədə 70 nömrəli evdə. Telefon nömrəsi 22-28. Poçta yeşiki 13.

Kimdə nə mal varsa və kimə nə mal lazımsa bizim kantora müraciət etmələri təvəqqe olunur. Hər cür malların satışını qəbul və qəbul edilən mallar üçün qabaqca pul (ssdua) buraxırız. Sair şəhərlərdəki komisyon və agenturalardan öz mənfəətləri xatirlərinə ünvanlarını göndərmələri mətlubdur [tələb edilir]. Kantorumuz hər gün səhər saat 8-dən 2-yədək, axşam 4-dən 7-yədək açıqdır.

**Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir bəy**



**QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**

**İnna lillahi və inna ileyhi raciun**  
səh. 153. Vrangelski: Bakıda, indiki Əhməd Cavad küçəsi.

**Teleqraf xəbərləri**

səh. 154. “...dörd düymə toplarla...”: kalibri 4 düym olan toplar nəzərdə tutulur.

“Drednot”: hərbi dəniz donanmalarında XX əsrin əvvəllərindən etibarən istifadə edilməyə başlanan, güclü artilleriya silahlarına malik zirehli gəmi (drednout).

**Qəzetələrdən:****Türküstanda hökumət təşkili**

səh.155. “Nəzarətlər bu qərar üzrə təşkil edirlər...”: burada və bundan sonra hərflərlə göstərilən maddələr qəzetdə ərəb əlifbasının hərflərində uyğun olaraq (əlif, bə, tə və sair) verilmişdir.

“E) Xalq maarifi”: qəzetdə “maarifi” yerinə “müarizi” getmişdir.

**Mətbuat**

səh. 158. “Xüləfayi-raşidin”: Məhəmməd peyğəmbərdən sonrakı ilk dörd xəlifə (Əbu-bəkr, Ömər, Osman, Əli) nəzərdə tutulur. Onların hakimiyyəti 632-661-ci illəri əhatə edir.

“Baqi vəssələm əyyami-bəkam dövləti müstədam ilə-yövmül-qiyam xələd-Allahutəala mülkəhüm və səltənətəhüm bad.”: (ərəbcə) “Sonrası salamatlıq və xoşbəxtlik; dövlətimiz qiyamətə qədər sürüb getsin, Allahutəala ölkəmizi və səltənətimizi daim eyləsin.”

**Ermənistanda**

səh. 164. “Qəhrəmanlı”: bu kəndin adı bəzən “Qəhrəman”, bəzən “Qəhrəmanlı” kimi getmişdir. Ola bilsin ki, “Qaraiman” kəndi nəzərdə tutulur.

“...bunlarla görüşüb ora əhvalından...”: qəzetdə belə getmişdir: “...bunlarla görüşür. Ora əhvalından...”

Çərşənbə, 12 fevral 1919-cu il, nömrə 112

# AZƏRBAYCAN

*Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir*

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 11 cəmədiyələvvəl sənə 1337. 12 şubat sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

**İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Hacı Nağı, Abdulla, Yusif, Mehdi Mehdiyevlər əvvəlincinin oğlu, axırıncıların qardaşı Kəlbəlinin vəfatını öz qövm-əqrəbalarına və dost-aşnalarına xəbər verirlər. Cənazə bu gün saat 10-da İçəri şəhərdə Tverskoy küçədə 59/10 nömrəli evindən “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

**BAKİ QUBERNATORUNUN ƏMRİ**

Fevralın 7-dən etibarən Bakı valisi tərəfindən zeylədəki [aşağıdakı] əmrnamə sadır olmuşdur [yayılmışdır]:

Mən vilayəti idarə etmək vəzifəsinə şüru etdikdə [başladıqda] əhalinin həyat və əmlakını təmin edib, bir çox qanunsuzluqdan sonra təhti-idarəmdə [idarəm altında] olan vilayətdə əmnü asayiş [əmin-amanlıq və asayiş] bərpa etməyə ciddi surətdə etinamı cəlb etdim. Bundan ötrü mənim təhti-idarəmdə olan polis nəfəratının [nəfərlərinin] öz vəzifələrini lazımı surətdə ifa etmələri üçün ciddi tədbirlər ittixaz edildi [tədbirlər görüldü] ki, bununla gənc Azərbaycan Cümhuriyyəti və onun əhalisi hər bir təhlükədən və axır

vaxtlarda çox şiddət etmiş olan cinayət və sui-istemallardan [sui-istifadələrdən] təmin edilsin. Lakin buna baxmayaraq sui-istimal istənilən dərəcəyə qədər əksilmədi və biləks [əksinə] Bakı, Balaxanı qalabəyləri və uyezd naçalnikinin bəratülqövlərinə [protokollarına] baxılarsa, daha da artmışdır. Buna da səbəb polis nəfəratının öz vəzifələrini layiqi surətdə ifa etməmələri və digər tərəfdən isə ali-mənsəb [yüksək rütbəli] məmurlarının ədəmi-nəzarəti [nəzarətsizliyi] və bəlkə heç olmasındadır. Böylə ki, mən fevralın 6-da axşam gəzərkən bəzi polis idarələrinə getdim. Çox yerlərdə qaradavoylar yox idi. Polis idarələrində isə böyük qaydasızlıq və rüşvətخورluq davam etməkdədir. Qərardadsız olaraq adamlar həbs edirlər. Buna mən 4-cü polis idarəsində təyin həsil etdim [müəyyənləşdirdim]. Müqəssirləri təhti-mühakiməyə [mühakimə altına] almaqdan ötrü tədbirlər ittixaz edilmişdir.

Xəfiyyə idarəsi dəxi öz vəzifəsini lazımı dərəcə ifa etməməkdədir. Böylə ki, cinayətlərin qabağı alınub və canilərin tövqif [həbs] edilməsi istənilən dərəcədə deyildir. Buna dəxi səbəb həman yuxarıda göstərilən nizamsızlıqdır.

Cinayətlərlə mübarizə etməkdən ötrü